

Inbreng Internetconsultatie Besluit diploma's archivariissen

Algemeen

In het oorspronkelijk ingediende wetsvoorstel voor de Archiefwet 20.. werd voorgesteld om de diploma-eis en de aanwijzing van opleidingen te laten vervallen ten gunste van een bredere beoordeling van geschiktheid voor de functie van archivaris door het desbetreffende verantwoordelijk overheidsorgaan dan alleen op basis van een diploma archivistiek.

Na het aannemen van de motie-Mohandis c.s. is in de ter consultatie neergelegde AMvB de diploma-eis hersteld, zoals de motie heeft gevraagd. Er is echter een aanvulling gedaan, waardoor met deze AMvB in vergelijking met de huidige situatie (onder de Archiefwet 1995) een belangrijk verschil ontstaat. Met de AMvB wordt namelijk naast het bestaande diploma archivistiek A of B een tweede categorie diploma's geïntroduceerd.

Deze tweede categorie betreft diploma's van andere HBO- of WO-opleidingen, die naar het oordeel van het verantwoordelijk overheidsorgaan dat de archivaris aanwijst in voldoende mate betrekking hebben op de kennis en kunde die voor de uitvoering van de functie van archivaris bij dit overheidsorgaan benodigd is. En, voor alle duidelijkheid, dit geldt voor alle functies die onder het diploma vallen (dus ook voor de hoofdinspecteur en de rijksarchivaris).

Het navolgende betoog houdt in dat de AMvB in deze vorm het bestaande diploma van de aangewezen opleidingen ondermijnt en het beter zou zijn aan een alternatief te werken, waar onder A een suggestie voor wordt gedaan. Onder B zijn er enkele tekstkritische opmerkingen.

De AMvB

Met de AMvB wordt een situatie in het leven geroepen die deels gelijk is aan de huidige, onder de Archiefwet 1995 en het Archiefbesluit 1995 (met het klassieke diploma) en voor het andere deel nieuw, omdat diploma's van andere herkomst aan dit diploma kunnen worden gelijkgesteld. Van dit laatste kan volgens het voorstel bijvoorbeeld sprake zijn, indien één of meer van de onderwijseenheden betrekking hebben op archivistiek of aanpalende vakgebieden, en daarmee eveneens een relevante opleiding voor de (rijks)archivaris vormen. Met artikel 2, tweede lid, a t/m g wordt met een niet-limitatieve lijst invulling gegeven aan genoemde onderwijseenheden. Deze lijst dient om enige richting te geven aan de inhoud van andere opleidingen dan de door de minister aangewezen opleidingen die recht geven op het diploma archivistiek A of B.

AMvB holt (waarde) bestaande diploma uit

Op het eerste gezicht lijkt het diploma archivistiek - zoals ook de motie-Mohandis vraagt - met deze AMvB volledig hersteld. Bij nadere blik is dit de halve waarheid of is dit op zijn minst als twijfelachtig in te schatten.

Volgens het eerder bij de Tweede Kamer ingediende wetsvoorstel kwamen de diploma-eis en de aanwijzing van opleidingen te vervallen ten gunste van een bredere beoordeling van geschiktheid voor de functie van archivaris door het desbetreffende verantwoordelijk overheidsorgaan. Wilde men alsnog opgaan voor het diploma archivistiek A/B, dan was er maar één diploma en wel via de bestaande aangewezen opleidingen.

De AMvB neemt deze prikkel grotendeels weg. Immers, ieder ander diploma van enige (WO- of HBO-) opleiding die een of meer van de genoemde onderwijseenheden (art. 2.2, a

t/m g) of andere bevat geldt in feite als diploma archivistiek, zoals verplicht voor de aanwijzing door een overheidsorgaan als archivaris.

Waarom zou men zich nog inspannen om het diploma van de aangewezen, specifieke opleiding te behalen, indien diploma's van andere, in dit opzicht niet-specifieke opleidingen de facto dezelfde waarde hebben? Ongetwijfeld zal er bijvoorbeeld uit oogpunt van verdere professionalisering of verdieping nog belangstelling bestaan om alsnog op te gaan voor het 'officiële' diploma archivistiek A of B. Echter, met de introductie van deze nieuwe categorie diploma's of beter gezegd diploma-equivalenten is de kans groot dat met betrekking tot beroepskeuze de waarde en betekenis van het bestaande diploma uitgehold wordt.

Afweging overheidsorgaan; positie KVAN

Men zou hiertegenin kunnen brengen dat het verantwoordelijke overheidsorgaan dat de archivaris aanwijst (gemeente, waterschap, provincie, rijk) de opleidingen en onderwijseenheden van geval tot geval kritisch zal beoordelen en vergelijken. Over het algemeen staan besturen echter onder druk om vacatures vervuld te krijgen, zeker op een krappe arbeidsmarkt.

Het voorstel wijst als teken van kwaliteitsborging voorts op de wettelijke eis dat de archivaris op grond van zijn kennis en kunde wordt aangewezen en dat openbare besturen hierbij gebruik kunnen maken van de competentie- en kennisprofielen die de Koninklijke Vereniging Archiefsector Nederland (KVAN) ontwikkelt in opdracht (lees: met subsidie) van OCW. Deze zouden aan moeten geven wat een archivaris moet kennen en kunnen. Kritische kanttekening hierbij is dat, al hebben deze 'producten' stellig hun waarde, het gebruikmaken ervan vrijblijvend is. Voorts is KVAN een vertegenwoordiger uit het beroepsveld, met een heel andere status dan een gereguleerde onderwijsinstelling, waar de organisatie, de stof en het niveau worden bewaakt middels een stelsel van periodieke accreditatie. Ook is hier sprake van overheidstoezicht. Als vereniging die werkt met bijdragen van leden en subsidies heeft KVAN zijn eigen waarde, maar is deze hiermee niet te vergelijken.

Vrijheid blijheid?

Hier komt bij, dat er grote vrijheid is in aantal, aard en relevantie van de bij wijze van voorbeeld opgesomde onderwijseenheden. Het meeste wordt overgelaten aan de situatie en de afweging van het bestuur. Stel dat het voor de erkenning van een rijvaardigheidsbewijs naast het bestaande ook voldoende zou zijn, indien een aspirant-chauffeur het bewijs zou kunnen overleggen van een met goed gevolg afgelegd tentamen verkeersbordherkenning en een practicum bandenwisselen. Vreemd zou men opkijken. Deze kennis en vaardigheid zijn beide van belang en nuttig voor wie aan het verkeer deelneemt. Echter, ieder voor zich en zelfs samen opgeteld maken zij nog geen verantwoord verkeersdeelnemer.

Elders kijken; andere keuzes

Dit brengt ons bij de vraag, hoe het elders is geregeld en of we daar iets van kunnen leren. Het is waar dat sectoren doorgaans verschillend zijn ingericht, dat het daarom lastig vergelijken is en praktisch niet mogelijk overal voor dezelfde oplossing te kiezen. Niettemin een poging.

Neem de mogelijkheid van zij-instroom in het onderwijs. Op deze wijze krijgen zij die als leraar voor de klas willen gaan staan, maar een andere HBO- of WO-opleiding hebben genoten alsnog de mogelijkheid om dit te realiseren. Deze optie is duidelijk gereguleerd en verloopt volgens een tevoren uitgezet traject, waarbij werkgever, opleiding en kandidaat

nadrukkelijk betrokken zijn en afspraken maken middels een overeenkomst. Ook is een dergelijke route beperkt in de tijd.

Een andere vergelijking is die met de sector archeologie en de regelgeving onder de Erfgoedwet. Hier gaan opleidings- en certificeringseisen aanzienlijk verder dan wat in de AMvB nu voor het diploma(-equivalent) wordt voorgesteld. Betekent onherstelbaar verloren gaan van bodemarchief een groter verlies dan dat van overheidsinformatie? Afgemeten aan de nu (voor)gestelde eisen in de AMvB, zou het antwoord haast 'ja' luiden. De belangen, zoals opgenomen in de Archiefwet 20..., doen echter voor die van de Erfgoedwet niet(s) onder.

A. Alternatief

Ook hier gelden op het eerste gezicht de spreekwoordelijke 'wetten en praktische bezwaren' als sta-in-de-weg. Hierbij drie opties, waarvan nummer twee de betere lijkt.

1. Het archiefdiploma wordt verkregen door de opleiding te volgen die (zoals onder de Archiefwet 1995) door de minister is aangewezen. Het tweede lid van artikel twee uit de AMvB wordt geschrapt. Er is geen tweede categorie diploma's zoals nu voorgesteld. Het diploma is (of blijft) onder de Archiefwet 20... verplicht voor de aanwijzing als archivaris. Dit lijkt tevens de meest rechtstreekse uitwerking van de motie. Het diploma behoudt hiermee zagezegd zijn positie als enig toegangsbewijs tot de functie. Nadeel van deze route is, dat deze geen recht doet aan de overwegingen in het wetsvoorstel en de AMvB: er is sprake van een breder en veranderend speelveld dat door (te) weinig vaardige spelers wordt bezet. Meer promotie van en investering in de bestaande opleidingen zal nodig zijn, maar ook dan blijft de vraag of deze weg voldoende soelaas biedt.
2. Het diploma blijft zoals het nu is verplicht, maar er komt ook een zijtraject naar dit diploma. Dit zijtraject maakt mogelijk dat ook anders (zie AMvB) gekwalificeerde kandidaten de (aangewezen) opleiding doorlopen. Dit doen zij, terwijl zij reeds zijn aangewezen door het overheidsorgaan en de functie van archivaris voorlopig uitoefenen. Voor het behalen van het diploma geldt een maximum termijn, doorgaans twee jaar. De mogelijkheid van individueel maatwerk wordt bezien. Het ministerie maakt afspraken met de aangewezen opleidingen (denk aan termijnen, dispensatie(s) of colloquia e.d.) en met de vertegenwoordigers van de overheidsbesturen, zoals VNG. Ook het A&O opleidingsfonds kan hierbij betrokken worden.

Het hele traject past in de implementatiemaatregelen die OCW toch al voorbereidt. Financieel vergt dit mogelijk enige extra ruimte. Ook vraagt dit overleg met partijen vanuit vak, beroep en opleidingen. Van belang is bovendien dat de wet- en regelgeving zodanig wordt aangepast, dat dit zijtraject mogelijk wordt. Het is ook niet vrijblijvend. Met de maatregelen zoals genoemd onder deze optie zal enige tijd gemoeid zijn. Gelet op de belangen van de Archiefwet, moet dit te overzien zijn.

3. In plaats van voorgaande routes zou men bij de voorgestelde AMvB de lat hoger kunnen leggen door de eisen onder artikel 2, tweede lid, qua omvang en inhoud aanzienlijk strenger te maken. Het verschil met de aangewezen opleidingen wordt dan zo klein dat de vraag zich laat stellen, wat dit opbrengt.

B. Enkele tekstkritische opmerkingen bij de nota van toelichting

2.1, 'Twee categorieën diploma's': diploma en opleiding lijken door elkaar te lopen.

Eerste zin, ‘ Deze AMvB wijst twee categorieën diploma’s aan ... geschikt ... voor de aanwijzing van een (rijks)archivaris’: strikt genomen wordt de opleiding op basis waarvan het diploma wordt verkregen aangewezen, niet het diploma. Zie ook hierna.

Tweede bullet (p. 5): ‘diploma’s van hbo- en wo-opleidingen ... die niet als diploma archivistiek zijn aangewezen ...’. De opleiding wordt aangewezen, niet het diploma.

PB, 10-10-2025